

Resningsförfarandet i brottmål – återupptagande av förundersökning och rätt till biträde

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2011/12:156 Resningsförfarandet i brottmål – återupptagande av förundersökning och rätt till biträde. I betänkandet behandlas vidare tre motionsyrkanden som väckts med anledning av propositionen och två motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2011.

I propositionen lämnar regeringen förslag som har till syfte att öka rätts-säkerheten och förutsebarheten för den enskilde i samband med resning.

Regeringen föreslår att åklagaren under vissa förutsättningar ska återuppta en förundersökning när resning i brottmål aktualiseras. Kraven för att återuppta en förundersökning sänks jämfört med de krav som utvecklats i praxis. Om förundersökningen om brottet inte är avslutad ska åklagaren i stället besluta att den även ska avse frågan om den tidigare tilltalades delaktighet i brottet.

Vidare föreslås att domstolen i ett ärende om resning ska kunna förelägga åklagaren att vidta en viss utredningsåtgärd.

Regeringen föreslår också att den tidigare tilltalade och målsäganden i vissa fall ska ha rätt till rättsligt biträde när resning aktualiserats. Om den tidigare tilltalade bedöms ha rätt till ett sådant biträde ska en offentlig försvarare förordnas. För målsäganden ska målsägandebiträde eller – om han eller hon är under 18 år – särskild företrädare för barn kunna förordnas.

Utskottet föreslår att riksdagen bifaller propositionen och avslår motionsyrkandena.

I betänkandet finns tre reservationer och ett särskilt yttrande.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2013.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning	4
Propositionens huvudsakliga innehåll	4
Utskottets överväganden	5
Återupptagande av förundersökning och rätt till biträde	5
Särskilt organ för prövning av ansökningar om resning	7
Bevarande av utredningsmaterial	8
Utökade möjligheter till resning till men för den tilltalade	10
Reservationer	12
1. Särskilt organ för prövning av ansökningar om resning, punkt 2 (MP)	12
2. Bevarande av utredningsmaterial, punkt 3 (MP)	13
3. Utökade möjligheter till resning till men för den tilltalade, punkt 4 (SD)	14
Särskilt yttrande	15
Särskilt organ för prövning av ansökningar om resning, punkt 2 (S, V)	15
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	16
Propositionen	16
Följdmotionerna	16
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2011	16
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	18

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Regeringens lagförslag

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
 2. lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare,
 3. lag om ändring i lagen (1988:609) om målsägandebiträde,
 4. lag om ändring i lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn.
- Därmed bifaller riksdagen proposition 2011/12:156 punkterna 1–4.

2. Särskilt organ för prövning av ansökningar om resning

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:Ju21 av Maria Ferm m.fl. (MP) yrkande 1,

2011/12:Ju364 av Otto von Arnold (KD) och

2011/12:Ju374 av Finn Bengtsson m.fl. (M).

Reservation 1 (MP)

3. Bevarande av utredningsmaterial

Riksdagen avslår motion

2011/12:Ju21 av Maria Ferm m.fl. (MP) yrkande 2.

Reservation 2 (MP)

4. Utökade möjligheter till resning till men för den tilltalade

Riksdagen avslår motion

2011/12:Ju20 av Kent Ekeroth (SD).

Reservation 3 (SD)

Stockholm den 16 oktober 2012

På justitieutskottets vägnar

Morgan Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Morgan Johansson (S), Johan Linander (C), Krister Hammarbergh (M), Ewa Thalén Finné (M), Kerstin Haglö (S), Christer Adelsbo (S), Jan R Andersson (M), Elin Lundgren (S), Johan Pehrson (FP), Anna Wallén (S), Arhe Hamednaca (S), Patrick Reslow (M), Caroline Szyber (KD), Kent Ekeroth (SD), Lena Olsson (V), Carl-Oskar Bohlin (M) och Agneta Börjesson (MP).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 7 maj 2009 att ge en särskild utredare i uppdrag att utreda hur förundersökningarnas kvalitet bäst kan säkerställas samt överväga hur förfarandet i samband med ansökan om resning i brottmål bör vara utformat (dir. 2009:35).

Utredningen, som antog namnet Förundersökningsutredningen (Ju 2009:07), överlämnade den 12 januari 2010 delbetänkandet Resningsförfarandet i brottmål – återupptagande av förundersökning och rätt till biträde (SOU 2009:98). Delbetänkandet har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig på Justitiedepartementet (Ju2010/260/Å).

Inom Justitiedepartementet har man därefter utarbetat en kompletterande promemoria som behandlar frågor om kostnader i resningsförfarandet, tidpunkt för förordnande av biträde för målsäganden och hos vilken domstol en ansökan om särskild företrädare för barn ska göras. Promemorian har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig på Justitiedepartementet (Ju2010/260/Å).

I propositionen behandlas förslagen i delbetänkandet och promemorian.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2. Lagförslagen har granskats av Lagrådet.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lämnar regeringen förslag som har till syfte att öka rättssäkerheten och förutsebarheten för den enskilde i samband med resning.

Regeringen föreslår att åklagaren under vissa förutsättningar ska återuppta en förundersökning när resning i brottmål aktualiseras. Kraven för att återuppta en förundersökning sänks jämfört med de krav som utvecklats i praxis. Om förundersökningen om brottet inte är avslutad ska åklagaren i stället besluta att den även ska avse frågan om den tidigare tilltalades delaktighet i brottet.

Vidare föreslås att domstolen i ett ärende om resning ska kunna förelägga åklagaren att vidta en viss utredningsåtgärd.

Regeringen föreslår också att den tidigare tilltalade och målsäganden i vissa fall ska ha rätt till rättsligt biträde när resning aktualiserats. Om den tidigare tilltalade bedöms ha rätt till ett sådant biträde ska en offentlig försvarare förordnas. För målsäganden ska målsägandebiträde eller – om han eller hon är under 18 år – särskild företrädare för barn kunna förordnas.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2013.

Utskottets överväganden

Återupptagande av förundersökning och rätt till biträde

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens lagförslag.

Propositionen

Lagreglering av utredningsåtgärder

Regeringen föreslår (s. 20) att det i lag ska anges att åklagaren under vissa förutsättningar ska återuppta en förundersökning i syfte att utreda om det finns grund för resning. Om förundersökningen om brottet ännu inte är avslutad ska åklagaren i stället besluta att den pågående förundersökningen även ska avse frågan om den tidigare tilltalades delaktighet i brottet.

Regeringen gör bedömningen att det inte bör införas någon möjlighet för åklagaren att, i syfte att utreda om det finns grund för resning, vidta utredningsåtgärder av brottsutredande karaktär utanför förundersökningsinstitutet.

Förutsättningar för att vidta utredningsåtgärder

Regeringen föreslår (s. 26) att åklagaren ska återuppta en förundersökning om det i en ansökan om resning åberopas eller om det på annat sätt kommer fram en omständighet eller ett bevis som inte tidigare lagts fram och det är sannolikt att omständigheten eller beviset utgör grund för resning. Förundersökningen ska dock inte återupptas om det saknas behov av utredningsåtgärder.

Utredningsåtgärder efter föreläggande av rätten

Regeringen föreslår (s. 33) att det i lag ska anges att domstolen kan förelägga åklagaren att vidta en viss utredningsåtgärd om förutsättningarna för att återuppta en förundersökning är uppfyllda.

Lagreglering av rätten till rättsligt biträde

Regeringen föreslår (s. 37) att det ska framgå av lag under vilka förutsättningar den tidigare tilltalade och målsäganden har rätt till rättsligt biträde i ett resningsförfarande.

Former för rättsligt biträde

Regeringen föreslår (s. 38) att det ska vara möjligt att förordna en offentlig försvarare för en tidigare tilltalad i ett resningsförfarande. Det ska därutöver inte finnas möjlighet till rättshjälp enligt rättshjälpslagen (1996:1619).

För brottsoffer under 18 år ska det vara möjligt att förordna en särskild företrädare för barn. Regeringen gör bedömningen att målsägandebitråde även fortsättningsvis bör vara den biträdesform som i första hand kommer i fråga för brottsoffer i ett resningsförfarande.

Förutsättningar för rätt till rättsligt biträde

Regeringen föreslår (s. 40) att en offentlig försvarare ska förordnas för en tidigare tilltalad om han eller hon är i behov av försvarare med hänsyn till att åklagaren har beslutat eller har möjlighet att besluta att återuppta en förundersökning, eller det annars finns synnerliga skäl.

Vid bedömningen av om den tidigare tilltalade är i behov av försvarare ska rätten beakta brottets beskaffenhet, den tidigare tilltalades personliga förhållanden och vilka utredningsåtgärder som ska vidtas.

Bestämmelsen ska gälla även om den tidigare tilltalade inte har fyllt 18 år. Regeringen föreslår vidare (s. 45) att det i lag ska anges att målsägandebitråde och särskild företrädare för barn ska kunna förordnas när en förundersökning har återupptagits. Regeringen anser att bedömningen i övrigt av om det finns förutsättningar att förordna målsägandebitråde eller särskild företrädare för barn i ett resningsförfarande bör följa gällande lagstiftning.

Förfarandet vid en framställning om rättsligt biträde

Regeringen föreslår (s. 48) att bestämmelsen om förundersökningsledarens anmälningsskyldighet i 23 kap. 5 § rättegångsbalken ska tillämpas även i ett resningsförfarande. Om det inte pågår någon förundersökning ska anmälan göras av åklagaren.

Framställan om förordnande av offentlig försvarare, målsägandebitråde och särskild företrädare för barn i ett resningsförfarande ska göras hos den domstol som enligt 58 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken är behörig att pröva ansökan om resning.

Kostnader i resningsförfarandet

Regeringen föreslår (s. 50) att om en offentlig försvarare har förordnats enligt 21 kap. 3 b § rättegångsbalken och det inte ges in någon resningsansökan till domstol, får den tidigare tilltalade åläggas att ersätta staten för det som har betalats av allmänna medel i ersättning till försvararen. Den tidigare tilltalade får i resningssammanhang även åläggas att ersätta staten för kostnader för målsägandebitråde och särskild företrädare för barn.

Om en förundersökning har återupptagits i syfte att utreda om det finns grund för resning till men för den tidigare tilltalade och det inte ges in någon resningsansökan till domstol, får den tidigare tilltalade tillerkännas ersättning av allmänna medel för sådana skäliga kostnader som avses i 31 kap. 2 § rättegångsbalken.

Frågan om ersättning för sådana kostnader ska prövas av den domstol som är behörig att pröva resningsansökan.

Utskottets ställningstagande

Utskottet ställer sig bakom de lagförslag som regeringen lämnar i propositionen och anser att dessa har goda förutsättningar att öka rättssäkerheten för den enskilde i samband med resning. Utskottet tillstyrker därför de lagförslag som läggs fram i propositionen.

Särskilt organ för prövning av ansökningar om resning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår tre motionsyrkanden om att inrätta ett särskilt organ för prövning av ansökningar om resning.

Jämför reservation 1 (MP) och särskilt yttrande (S, V).

Motionerna

I kommittémotion 2011/12:Ju21 av Maria Ferm m.fl. (MP) yrkande 1 föreslås att det bör utredas hur en oberoende myndighet för behandling av resningsansökningar i brottmål ska kunna utformas. Enligt motionärerna bör ett från åklagarväsendet fristående organ inrättas för att bistå i enskilda när det gäller utredningar om eventuella resningsgrunder. Dessa utredningar ska sedan kunna användas i samband med resningsansökan.

I motion 2011/12:Ju374 av Finn Bengtsson m.fl. (M) efterfrågas en översyn av möjligheterna att inrätta en resningsdomstol. Enligt motionärerna skulle domstolens enda uppgift vara att pröva ansökningar om resning, återställande av försutten tid och domvilla.

I motion 2011/12:Ju364 av Otto von Arnold (KD) föreslås att behovet och utformningen av en resningskommission utreds. Enligt motionären skulle kommissionen vara fristående från andra rättsvårdande myndigheter och inrättas för att granska de fall där en förnyad prövning begärs.

Bakgrund

Under remissbehandlingen av det betänkande, Resningsförfarandet i brottmål – återupptagande av förundersökning och rätt till biträde (SOU 2009:98), som ligger till grund för den proposition som behandlas i detta

ärende, framförde ett par remissinstanser att frågan om att inrätta ett fristående resningsorgan borde övervägas. Av propositionen (s. 26) framgår att frågan om att inrätta ett fristående resningsorgan inte omfattades av utredningens uppdrag. Frågan har därför inte behandlats i propositionen.

I februari 2011 behandlade utskottet yrkanden om ett oberoende resningsorgan (bet. 2010/11:JuU9 s. 27 f.). Utskottet, som underströk att det var ett allvarligt problem att det hade förekommit att oskyldiga personer dömts till ansvar för brott, ville då inte föregripa regeringens beredning av de förslag om resningsförfarandet i brottmål som lämnats i SOU 2009:98 och avstyrkte motionerna.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill, liksom tidigare, understryka att det är ett allvarligt problem att det har förekommit att oskyldiga personer har dömts till ansvar för brott. Som framgått ovan ställer sig utskottet bakom de aktuella lagförslagen och anser att dessa har goda förutsättningar att öka rättssäkerheten för den enskilde.

Inom utskottet har i samband med beredningen av det aktuella motionsyrkandet diskuterats behovet av en oberoende kommission för att granska det s.k. Thomas Quick/Sture Bergwall-ärendet. Bakgrunden är följande. Sture Bergwall har friats för tre mord efter beviljad resning. Dessutom är resning beviljad såvitt avser två andra mord. Vidare har resningsansökningar lämnats in avseende ytterligare tre mord. Riksåklagaren har ännu inte tagit ställning till om de iakttagelser som hittills gjorts i fallet bör föranleda någon åtgärd från hans sida. Rättsväsendets hantering är således inte avslutad. Utskottet anser mot denna bakgrund att man bör avvakta de rättsvårdande myndigheternas åtgärder innan man kan ta ställning till behovet av en eventuell granskningskommission eller andra åtgärder.

Utskottet delar inte motionärernas uppfattning att det föreligger ett behov av att inrätta ett särskilt fristående resningsorgan. Motionerna 2011/12:Ju21 (MP) yrkande 1, 2011/12:Ju374 (M), och 2011/12:Ju364 (KD) bör därför avslås.

Bevarande av utredningsmaterial

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att utreda hur utredningsmaterial från domstolar m.m. ska kunna bevaras.

Jämför reservation 2 (MP).

Motionen

I kommittémotion 2011/12:Ju21 av Maria Ferm m.fl. (MP) yrkande 2 föreslås att det bör utredas hur utredningsmaterial från förundersökningar, annat utredningsmaterial samt utredningsmaterial från domstolar ska kunna bevaras. Motionärerna anför bl.a. att ljud- och bildupptagningar inte, som nu är fallet, ska gallras sex veckor efter det att målet eller ärendet har avgjorts genom ett lagakraftvunnet avgörande utan bevaras för att kunna användas vid eventuella framtida resningsansökningar.

Bakgrund

Av 14 § arkivförordningen (1991:446) framgår att statliga myndigheter endast får gallra allmänna handlingar i enlighet med föreskrifter eller beslut av Riksarkivet, om inte särskilda gallringsföreskrifter finns i lag eller förordning. Sådana särskilda gallringsföreskrifter finns t.ex. i 20 § förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol. I bestämmelsen föreskrivs att en ljudupptagning eller en ljud- och bildupptagning ska gallras senast sex veckor efter det att målet eller ärendet har avgjorts genom en dom eller ett beslut som har vunnit laga kraft.

I betänkandet Förundersökning – objektivitet, beslag, dokumentation m.m. (SOU 2011:45) behandlas vissa frågor om dokumentation och bevarande av förundersökningsmaterial. Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Frågor om misstänkta och dömdas insyn i nedlagda eller annars avslutade förundersökningar behandlas av Insynsutredningen i slutbetänkandet Partsinsyn enligt rättegångsbalken (SOU 2010:14). Även detta betänkande har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Dessutom har en utredning tillsatts för att utvärdera reformen En moderare rättegång (dir. 2011:79, tilläggsdirektiv 2012:45). Utredningen, som ska redovisa sitt uppdrag senast den 31 december 2012, ska bl.a. se över hur den nya tekniken används i domstolarna. Enligt uppgift från Justitiedepartementet kan i detta sammanhang frågor som tangerar vad motionärerna efterfrågar komma att beröras. Vidare har från Justitiedepartementet inhämtats att det inom departementet pågår en översyn av reglerna om bl.a. domstolars personuppgiftsbehandling i datamiljö och om gallring av sådana uppgifter.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har förståelse för motionärernas uppfattning att det är viktigt att utredningsmaterial bevaras för att möjliggöra en eventuell framtida bedömning av om det kan finnas skäl för resning i ett enskilt fall. Utskottet, som noterar att det pågår ett omfattande arbete på området, anser dock inte att något tillkännagivande är nödvändigt med anledning av motion Ju21 (MP) yrkande 2. Yrkandet bör avslås.

Utökade möjligheter till resning till men för den tilltalade

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att utöka möjligheterna till resning till men för den tilltalade.

Jämför reservation 3 (SD).

Motionen

I motion 2011/12:Ju20 av Kent Ekeröth (SD) anförs att regeringen bör se över reglerna om resning till men för den tilltalade och återkomma med ett förslag som i allt väsentligt överensstämmer med reglerna för resning till förmån för den tilltalade.

Bakgrund

Av 58 kap. 2 § rättegångsbalken följer att sedan en dom i brottmål vunnit laga kraft får resning beviljas *till förmån* för den tilltalade

1. om någon ledamot av rätten, där anställd tjänsteman eller åklagaren med avseende på målet har gjort sig skyldig till brottsligt förfarande eller tjänsteförseelse eller om något brott som har avseende på målet ligger ombud, ställföreträdare eller försvarare till last, samt brottet eller tjänsteförseelsen kan antas ha inverkat på målets utgång,
2. om någon lagfaren domare eller åklagaren har varit jävig och det inte är uppenbart att jävet har saknat betydelse för målets utgång,
3. om någon skriftlig handling, som åberopats till bevis, har varit falsk eller om ett vittne, en sakkunnig eller en tolk har avgett falsk utsaga samt handlingen eller utsagan kan antas ha inverkat på utgången,
4. om någon omständighet eller något bevis, som inte tidigare har förebringats, åberopas och dess förebringande sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade frikänts eller till att brottet hänförts under en mildare straffbestämmelse än den som tillämpats eller om det, med hänsyn till vad sålunda åberopas och i övrigt förekommer, finns synnerliga skäl att på nytt pröva frågan om den tilltalade har förövat det brott, för vilket han dömts, eller
5. om den rättstillämpning, som ligger till grund för domen, uppenbart strider mot lag.

Enligt 58 kap 3 § rättegångsbalken får, sedan en dom i brottmål vunnit laga kraft, resning beviljas *till men* för den tilltalade,

1. om något sådant förhållande, som avses i 2 § 1 eller 3, förelegat och detta kan antas ha medverkat till att den tilltalade frikänts eller till att brottet hänförts under en väsentligt mildare straffbestämmelse än den som borde ha tillämpats, eller

2. om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år samt någon omständighet eller bevis, som inte tidigare har förebringats, åberopas och dess förebringande sannolikt skulle ha lett till att den tilltalade dömts för brottet eller till att detta hänförts under en väsentligt strängare straffbestämmelse än den som tillämpats

Vidare föreskrivs att resning inte får beviljas på grund av ett förhållande som avses i punkt 2 om inte parten gör sannolikt, att han eller hon inte vid den rätt, som meddelat domen, eller genom fullföljd från denna kunnat åberopa omständigheten eller beviset eller han annars haft giltig ursäkt att inte göra det. Dessutom framgår det av 58 kap 4 § andra stycket rättegångsbalken bl.a. att resning till men för den tilltalade ska göras inom ett år från det att sökanden fick kännedom om det förhållande som ansökningen grundas på.

Möjligheterna att bevilja resning till förmån för den enskilde är således något större än möjligheterna att bevilja resning till men för den enskilde. Att lagstiftningen har fått en sådan utformning beror på att intresset av att en dom som vunnit laga kraft är orubblig inte framträder lika starkt i det förstnämnda fallet. Det har alltså ansetts viktigare för samhället att en oskyldig inte döms för brott än att en skyldig inte går fri från straff (jfr. bet. 1939:LU1 nr 46 s. 6 f.).

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att de skillnader som i dag föreligger när det gäller möjligheterna till resning till förmån respektive till men för den tilltalade är väl avvägda och att det saknas anledning att ändra förutsättningarna för när resning ska kunna beviljas till men för den tilltalade. Motion 2011/12:Ju20 (SD) bör därför avslås.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Särskilt organ för prövning av ansökningar om resning, punkt 2 (MP)

av Agneta Börjesson (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:Ju21 av Maria Ferm m.fl. (MP) yrkande 1 och bifaller delvis motionerna 2011/12:Ju364 av Otto von Arnold (KD) och 2011/12:Ju374 av Finn Bengtsson m.fl. (M).

Ställningstagande

Det svenska brottmålsförfarandet är en tvåpartsprocess där åklagaren företräder staten och den tilltalade företräder sig själv eller företräds av en offentlig försvarare eller ett ombud. Åklagarens ställning är mycket stark och det är på åklagaren det ankommer att se till att utredningsåtgärder vidtas för att utreda om myndigheten antingen själv ska tillstyrka en resningsansökan eller själv ta initiativ till en sådan. Även efter de sänkningar av beviskravet som föreslås i propositionen blir den resningssökande i mycket hög grad beroende av motpartens, dvs. åklagarens, bedömningar. Detta då det ankommer på den sökande att visa att det finns skäl för resning. I remissyttrandena över det betänkande som ligger till grund för propositionen (SOU 2009:98) har såväl Justitieombudsmannen som Advokatsamfundet förordat att det åtminstone bör övervägas om en särskild utredningsmyndighet för resningsärenden ska införas i Sverige. Justitieombudsmannen anför att "riksåklagarens uppgift i resningsärenden borde kunna renodlas till att slå vakt om orubblighetsprincipen om det i vårt land infördes en fristående instans för utredning av om nya omständigheter och bevis kan dra lagakraftvunna domar i tvivelsmål".

Jag delar såväl Justitieombudsmannens som Advokatsamfundets önskemål om att ett från åklagarväsendet fristående organ bör inrättas för att bistå enskilda i utredning om eventuella resningsgrunder för att denna utredning sedan ska kunna användas i resningsansökan i brottmål. Hur handlägg-

ningen ska ske och vilket närmare uppdrag myndigheten ska ha bör bli föremål för särskild utredning. Genom att införa en sådan fristående myndighet stärks förtroendet för rättsstaten, och sannolikheten att oskyldiga döms minskar.

2. Bevarande av utredningsmaterial, punkt 3 (MP)

av Agneta Börjesson (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:Ju21 av Maria Ferm m.fl. (MP) yrkande 2.

Ställningstagande

I resningsansökningar förekommer det att omständigheter som ägt rum inom ramen för en huvudförhandling åberopas, exempelvis rörande vad vittnen eller målsäganden har framfört. Bestämmelserna i förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol och förordningen (1979:757) om protokollföring m.m. vid de allmänna förvaltningsdomstolarna om bevarande av ljud- och bildupptagning innebär att de gallras senast sex veckor efter det att målet eller ärendet avgjorts genom lagakraftvunnet avgörande. Domstolsverket har i sitt remissvar över det betänkande som ligger till grund för propositionen (SOU 2009:98) anfört att det kan vara av stort värde att ha tillgång till dessa upptagningar vid behandling av resningsansökningar. Såvitt det kan bedömas har denna fråga inte omfattats av vare sig Insynutredningens betänkande (SOU 2008:93) Partsinsyn och ny teknik i domstol m.m. eller av direktivet för utvärderingen av reformen En modernare rättegång (Ju 2011:79). Vi anser att det är av stort värde att de ljud- och bildupptagningar som görs vid rättegångarna bevaras och kan användas vid kommande resningsansökningar. Hur detta kan ske och vilka konsekvenser detta kan få bör utredas i särskild ordning. Det kan även förekomma annat utredningsmaterial som på grund av bestämmelser om bevarande och gallring har gallrats och därför inte kan användas av den resningsökande. Även detta bör utredas.

3. Utökade möjligheter till resning till men för den tilltalade, punkt 4 (SD)

av Kent Ekeroth (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2011/12:Ju20 av Kent Ekeroth (SD).

Ställningstagande

Jag anser att det svenska samhället länge har underprioriterat brottsoffrets synvinkel till förmån för brottslingens. Från rättvisesynpunkt bör det vara av minst lika stor vikt att brottslingar, som på felaktiga grunder frikänts eller getts för lindriga straff, ska kunna få sina domar omprövade som att oskyldigt eller för strängt dömda får det. Också av praktiska skäl kan det te sig märkligt att ansökan om resning är förenad med en tidsfrist endast när det gäller en ansökan till men för den tilltalade. Man kan ju tänka sig situationer där brottsoffer, t.ex. på grund av omständigheter som rädsla eller obehagskänslor, inte mäktat med att åberopa viss bevisning förrän efter det att tidsfristen om ett år har löpt ut.

För att bättre tillvarata brottsoffrens perspektiv bör regeringen återkomma med ett lagförslag som i högre grad tillåter resning till men för den tilltalade. Framför allt bör tidsfristen på ett år tas bort. Vidare bör även exempelvis jäv, oriktig rättstillämpning och synnerliga skäl kunna åberopas som grund för resning.

Särskilt yttrande

Särskilt organ för prövning av ansökningar om resning, punkt 2 (S, V)

Morgan Johansson (S), Kerstin Haglö (S), Christer Adelsbo (S), Elin Lundgren (S), Anna Wallén (S), Arhe Hamednaca (S) och Lena Olsson (V) anför:

Som framgår av betänkandet har vi inget att invända mot de förslag som regeringen lämnar i propositionen och som har till syfte att öka rättssäkerheten och förutsebarheten för den enskilde i samband med resning.

I detta sammanhang vill vi dock peka på vad som framkommit i den s.k. Quickaffären. Thomas Quick, numera Sture Bergwall, har i dagsläget fått resning i fem morddomar som hittills har lett till tre friande domar. Det är unikt i svensk rättshistoria att en morddömd blivit frikänd i ett så stort antal domar. Vi menar att det behövs en större granskning av hur rättsväsendet och rättspsykiatrin har fungerat och handlat i fallet.

Flera partier har uttalat sig för en granskning av fallen. Det verkar således finnas en bred uppslutning om att bringa klarhet i vad som gått fel.

Vi vill att en kommission ska gå igenom utredningarna för att bedöma om dessa har skötts på ett professionellt sätt. Kommissionen bör också särskilt granska hur vården har bedrivits i samband med utredningarna. Om kommissionen kommer fram till att fel har begåtts, så ska den också bedöma om det också finns systemfel inbyggda i det svenska rättsväsendet, i hur polisutredningar görs och hur den rättspsykiatriska vården bedrivits. I så fall måste förslag till åtgärder läggas fram så att något liknande inte kan inträffa igen. I detta sammanhang kan även frågor om ytterligare förbättringar av resningsförfarandet prövas, t.ex. ett fristående utredningsorgan för resningsansökningar.

Mot bakgrund av det anförda finner vi därför inte skäl att nu reservera oss till förmån för de motionsyrkanden som efterfrågar ett fristående utredningsorgan för resningsansökningar.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2011/12:156 Resningsförfarandet i brottmål – återupptagande av förundersökning och rätt till biträde:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1988:609) om målsägandebiträde.
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn.

Följdmotionerna

2011/12:Ju20 av Kent Ekeröth (SD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förutsättningarna för resningsförfarande i brottmål till men för den tilltalade ska lättas.

2011/12:Ju21 av Maria Ferm m.fl. (MP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en oberoende myndighet för resningsansökningar i brottmål.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att bevara utredningsmaterial från förundersökningar, annat utredningsmaterial samt utredningsmaterial från förhandlingar i domstol.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2011

2011/12:Ju364 av Otto von Arnold (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för att se över behovet av en resningskommission.

2011/12:Ju374 av Finn Bengtsson m.fl. (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av möjligheterna att inrätta en resningsdomstol.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken
dels att 23 kap. 5 § ska ha följande lydelse,
dels att det i balken ska införas fem nya paragrafer, 21 kap. 3 b och
4 a §§ samt 58 kap. 6 a, 6 b och 8 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

21 kap.

3 b §

En offentlig försvarare ska förordnas för en tidigare tilltalad om

1. han eller hon är i behov av försvarare med hänsyn till att åklagaren enligt 58 kap. 6 a § beslutat eller har möjlighet att besluta att återuppta en förundersökning eller att låta en pågående förundersökning även avse frågan om den tidigare tilltalades delaktighet i brottet, eller

2. det annars finns synnerliga skäl.

Vid bedömningen av om den tidigare tilltalade är i behov av försvarare ska rätten beakta brottets beskaffenhet, den tidigare tilltalades personliga förhållanden och vilka utredningsåtgärder som ska vidtas.

4 a §

En framställan om förordnande av en offentlig försvarare enligt 3 b § ska göras hos den domstol som enligt 58 kap. 4 § första stycket är behörig att pröva ansökan om resning.

23 kap.**5 §¹**

Skall enligt 21 kap. 3 a § offentlig försvarare utses för den misstänkte, *åligger det* undersökningsledaren att göra anmälan om det hos rätten. Undersökningsledaren *skall* också göra anmälan hos rätten, om målsäganden begär att få ett målsägandebitråde eller om det annars finns anledning att förordna ett sådant bitråde.

Ska enligt 21 kap. 3 a eller 3 b § en offentlig försvarare utses för den misstänkte *eller den tidigare tilltalade*, *ska* undersökningsledaren göra anmälan om det hos rätten. Undersökningsledaren *ska* också göra anmälan hos rätten, om målsäganden begär att få ett målsägandebitråde eller om det annars finns anledning att förordna ett sådant bitråde.

Om det inte pågår någon förundersökning ska anmälan enligt första stycket göras av åklagaren.

58 kap.**6 a §**

Åklagaren ska återuppta en förundersökning om det i en ansökan om resning åberopas eller om det på annat sätt kommer fram en omständighet eller ett bevis som inte tidigare lagts fram och det är sannolikt att omständigheten eller beviset utgör grund för resning. Förundersökningen ska dock inte återupptas om det saknas behov av utredningsåtgärder.

Om förundersökningen inte är avslutad ska åklagaren, under de förutsättningar som anges i första stycket, i stället besluta att förundersökningen även ska avse frågan om den tidigare tilltalades delaktighet i brottet.

6 b §

I ett ärende om resning får rätten förelägga åklagaren att vidta en viss utredningsåtgärd, om det enligt 6 a § finns förutsättningar att återuppta förundersökningen eller besluta att en pågående förundersökning även ska avse frågan om den tidigare tilltalades delaktighet i brottet.

¹ Senaste lydelse 1988:610.

8 a §

Om en offentlig försvarare har förordnats enligt 21 kap. 3 b § och det inte ges in någon resningsansökan till domstol, får den tidigare tilltalade åläggas att ersätta staten för det som har betalats av allmänna medel i ersättning till försvararen.

Om en åtgärd som avses i 6 a § har vidtagits i syfte att utreda om det finns grund för resning till men för den tidigare tilltalade och det inte ges in någon resningsansökan till domstol, får den tidigare tilltalade tillerkännas ersättning av allmänna medel för sådana skäliga kostnader som avses i 31 kap. 2 §.

Frågan om ersättning för kostnader enligt första och andra styckena prövas av den domstol som enligt 4 § första stycket är behörig att pröva resningsansökan.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2013.
 2. Bestämmelserna i rättshjälpslagen (1996:1619) gäller fortfarande för det fall ett rättshjälpsbiträde har utsetts för en tidigare tilltalad i ett resningsförfarande före ikraftträdandet.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Härigenom föreskrivs att 24 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

För en misstänkt som inte har fyllt arton år *skall* offentlig försvarare förordnas, om det inte är uppenbart att han saknar behov av försvarare. När offentlig försvarare *skall* förordnas, *skall* undersökningsledaren *göra anmälan om* det hos rätten.

Föreslagen lydelse

24 §¹

För en misstänkt som inte har fyllt arton år *ska en* offentlig försvarare förordnas, om det inte är uppenbart att han *eller hon* saknar behov av försvarare. När *en* offentlig försvarare *ska* förordnas, *ska* undersökningsledaren *anmäla* det hos rätten.

För en tidigare tilltalad gäller 21 kap. 3 b § och 23 kap. 5 § rättegångsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2013.

¹ Senaste lydelse 2001:152.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:609) om målsägandebitråde

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1988:609) om målsägandebitråde

dels att 1 och 8 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas en ny paragraf, 7 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

När förundersökning har inletts *skall* ett särskilt biträde för målsäganden (målsägandebitråde) förordnas i mål om

1. brott enligt 6 kap. brottsbalken, om det inte är uppenbart att målsäganden saknar behov av sådant biträde,

2. brott enligt 3 eller 4 kap. brottsbalken, på vilket fängelse kan följa, eller enligt 8 kap. 5 eller 6 § brottsbalken eller försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott, om det med hänsyn till målsägandens personliga relation till den misstänkte eller andra omständigheter kan antas att målsäganden har behov av sådant biträde,

3. annat brott på vilket fängelse kan följa, om det med hänsyn till målsägandens personliga förhållanden och övriga omständigheter kan antas att målsäganden har ett särskilt starkt behov av sådant biträde.

Målsägandebitråde får förordnas i högre rätt, om åklagaren eller den tilltalade har överklagat domen i ansvarsdelen.

Föreslagen lydelse

1 §¹

När *en* förundersökning har inletts *eller återupptagits ska* ett särskilt biträde för målsäganden (målsägandebitråde) förordnas i mål om

7 a §

Om en förundersökning har återupptagits enligt 58 kap. 6 a § första stycket rättegångsbalken ska en framställan om förordnande av målsägandebitråde göras hos den domstol som enligt 58 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken är behörig att pröva ansökan om resning.

¹ Senaste lydelse 2001:230.

8 §²

Bestämmelserna i 31 kap. rättegångsbalken om skyldighet för den tilltalade eller annan att till staten återbetala kostnader för försvarare som enligt rättens beslut har betalats av allmänna medel gäller även i fråga om kostnader för målsägandebiträde. I mål där målsägandebiträdets uppgifter kvarstår enligt 3 § andra stycket gäller *beträffande* dessa kostnader bestämmelserna i 18 kap. rättegångsbalken om ansvar för motparts rättegångskostnader.

Bestämmelserna i 31 kap. *samt 58 kap. 8 och 8 a §§* rättegångsbalken om skyldighet för den tilltalade eller *någon* annan att till staten återbetala kostnader för försvarare som enligt rättens beslut har betalats av allmänna medel gäller även i fråga om kostnader för målsägandebiträde. I mål där målsägandebiträdets uppgifter kvarstår enligt 3 § andra stycket gäller *för* dessa kostnader bestämmelserna i 18 kap. rättegångsbalken om ansvar för motparts rättegångskostnader.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2013.

² Senaste lydelse 1996:1644.

4 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn

Häri genom föreskrivs att 1 och 4 §§ lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

När *det finns anledning att anta att ett brott som kan föranleda fängelse har begåtts mot någon som är under 18 år, skall* en särskild företrädare förordnas för barnet om

1. en vårdnadshavare kan misstänkas för brottet, eller
2. det kan befaras att en vårdnadshavare på grund av sitt förhållande till den som kan misstänkas för brottet inte kommer att ta till vara barnets rätt.

En särskild företrädare *skall* inte förordnas om det med hänsyn till barnet är obehövligt eller *annars* särskilda skäl talar mot det.

Föreslagen lydelse

1 §

När *en förundersökning har inletts eller återupptagits i fråga om ett brott som kan leda till fängelse och har begåtts mot någon som är under 18 år, ska* en särskild företrädare förordnas för barnet om

En särskild företrädare *ska* inte förordnas om det med hänsyn till barnet är obehövligt eller särskilda skäl *annars* talar mot det.

4 §

En ansökan om förordnande enligt 1 eller 2 § görs av åklagaren hos tingsrätten.

Om en förundersökning har återupptagits enligt 58 kap. 6 a § första stycket rättegångsbalken ska ansökan göras hos den domstol som enligt 58 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken är behörig att pröva ansökan om resning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2013.